

Dharmium: wijsheid als levenshouding

18 oktober 2017, door Ad van Dun,
gepubliceerd op [Stiltijdharma](#)

De wereld staat in brand! En jij staat te lachen.¹

Waarom hebben we wijsheid nodig? De volgende twee redenen zijn wellicht interessant. Ten eerste: mijn eigen bestaan voelt niet zoals ik me dat had voorgesteld. Ik heb te maken met onrust, verwarring, afhankelijkheid, behoefte en angst. Allerlei onwenselijke of oncontroleerbare condities lijken mijn leven te dicteren. Kortom: ik zou het fijn vinden als ik de totale kwaliteit van mijn leven kon verbeteren. Wijsheid lijkt me daarbij heel bruikbaar.

Ik doe natuurlijk al levenslang mijn best om gelukkig-zijn te ervaren; al mijn middelen en vaardigheden zet ik daartoe in, heel mijn vrijheid benut ik voor dat doel. Maar blijkbaar zijn er onbekende factoren die me verhinderen deze volheid te realiseren.

De maakbaarheid van ons bestaan lijkt te stoppen bij innerlijke kwaliteiten als wijsheid, gemoedsrust of tolerantie: vertrouwen kan ik niet kopen, de eerlijkheid van een ander kan ik niet overnemen. Wat ik wél kan doen is onderzoeken hoe die gewenste kwaliteiten precies werken; wat is dat: inspiratie, authenticiteit, helderheid, gemoedsrust?

De tweede reden om wijsheid interessant te vinden heeft te maken met mijn omgeving, op kleine en grote schaal. Het houdt me bezig dat ons maatschappelijk bestel veel spanning oproept, veel ongelijkheid en conflict in zich draagt en talloze pijnlijke gevolgen heeft voor grote groepen mensen. Kortom, onze wereld lijkt niet echt te functioneren op basis van wijze en mededogende principes of structuren - en dat zou rechtvaardiger kunnen.

Omdat ik mijn leefomgeving serieus neem en graag een wezenlijke bijdrage wil leveren aan het behoud ervan, besef ik dat een structurele vorm van hulp het meest gewenst is. Maar om die hulp te kunnen bieden moet ik 1. weten wat de feitelijke oorzaak is van de problemen, en 2. beschikken over antwoorden die werkelijk nuttig zijn en effectief vertaalbaar naar de praktijk.

Aan korte-termijn-reacties, heilzaam of onheilzaam, is er kwantitatief geen gebrek, maar hoe staat het met de kwaliteit van alle inbreng? Echte, blijvende verbetering vereist bezinning en onderzoek - en zondig verder onderzoek als de conclusies daarom vragen. Is het soms een vreemd idee dat we onszelf veel grondiger moeten gaan onderzoeken, wanneer blijkt dat we grote moeite hebben met bewust, dat wil zeggen, wijs en verantwoord in onszelf en in het leven staan, en de wereld fatsoenlijk bedienen?

Waarom kan wijsheid een effectief, praktisch middel zijn? Omdat dit het enig werkzame tegengif is tegen onwetendheid en blindheid. En laat nou dit laatste - gebrekkige visie, ontbrekend besef - nou precies de meest wezenlijke oorzaak zijn van maatschappelijke misstanden én van individueel lijden. Een oude, grove aanduiding voor die oorzaak is "egoïsme" - maar die term werkt snel vergoelijkend ("is natuurlijk"²) of wordt enkel gezien als moreel of sociaal onwenselijk gedrag. Er is dus een uitgebreidere omschrijving vereist, zodat hij bruikbaar wordt als leerzame en ontzuuchterende onderzoeks- en werkterm.

Ware overwinning is zelfoverwinning.³

Egoïsme (zelfzucht, eigenbelang, kleingeestigheid) is een ondermijnende aandoening, een vorm van bewustzijnsvernaauwing, een teken van onvolgroeidheid, een verdedigingsrespons, een verdovingsstaat, een degeneratieverschijnsel, een verslaving, een automatisme, een tijdelijke illusie, een overbodige maatregel want een oplosbare conditionering.

1. Een ondermijnende aandoening

Niemand kiest in vrijheid en van harte voor een instabiele en afhankelijke levenshouding waarin het je ontbreekt aan volheid en gerustheid, en waarbij je afziet van volledige ontplooiing en van open beleving en gelijkwaardige verbindingen; egoïsme gaat ten koste van mijn totaalbestaan.

2. Een vorm van bewustzijnsvernaauwing

De verkramping die deze staat veroorzaakt, verhindert me om ontspannen en in vertrouwen onbevooroordeeld te opereren; ruimere of diepere mogelijkheden en bedoelingen ontgaan me simpelweg omdat beperkte visie mij niet in staat stelt goed waar te nemen.

3. Een teken van onvolgroeidheid

Voor een deel laat ik me leiden door primitieve, haast dierlijke motieven; ik ben gefixeerd op risico's ontlopen en voordeel halen; de zintuiglijke, wereldse voorgrond domineert mijn bestaan, fysieke bevrediging dicteert mijn doen en laten in deze kinderlijke geestesstaat.

4. Een verdedigingsrespons

Afstand en scheidingsmechanismen die ik erop nahoud vrijwaren me van de moeite die communicatie, interactie en samenleven in het algemeen met zich meebrengt; zo hoef ik me niet te engageren en kan ik zelf bepalen wat ik in mijn wereldje toelaat en wat niet.

5. Een verdovingsstaat

Omdat het zo moeilijk is om álle aspecten van ons bestaan volledig toe te laten, dat wil zeggen, ze te leren kennen en ermee om te gaan - liefde, vrijheid, sterfelijkheid - laat ik me deels verdoven tegen de heftigheid en omvang ervan; allerlei vormen van compensatie gebruik ik voor dit doel.

6. Een degeneratieverschijnsel

Egoïsme is niet onze intrinsiek-menselijke staat, weerspiegelt niet ons oorspronkelijk potentieel; ik loop voortdurend het risico om mijn ware aard met al zijn kwaliteiten te negeren en te verwaarlozen; omdat ik dit in het verleden heb toegelaten, ben ik verzwakt en verward, onderhevig aan wens, woede en waan.

7. Een verslaving

Ik ben in de ban van krachten die ik niet beheers, met name de subtiele werking van mijn zintuigen heeft me in mijn macht; ik loop aan de leiband van begeertes die in allerlei vormen en op onvoorspelbare momenten bezit van me nemen; het lukt me niet om die mechanismen zonder meer los te laten.

8. Een automatisme

Gemakzucht voelt niet direct nadelig, veel elementen in mijn leven zijn gebaat bij regulering en vaste procedures; maar zonder het te beseffen maak ik ook mijn identiteit tot onderdeel van alle controle-elementen en automatisering; hierdoor verlies ik mijn bewuste aanwezigheid, ten koste van een verantwoorde, vrije weging van de dingen.

9. Een tijdelijke illusie

Mensen zijn bewustzijnsdragers: onze meest waardevolle eigenschap is een geest die kan leren en bepalen en kiezen; maar als ik deze continu werkzame wetmatigheid vergeet of zelfs vervang door een eigen context en mensbeeld, dan verkeer ik tijdelijk in illusie en dan investeer ik per saldo in allerlei overbodige of contra-productieve interesses.

10. Een overbodige maatregel, want een oplosbare conditionering

Onze geest is een machtige kracht die onderzoek, expressie en creativiteit mogelijk maakt; het is niet zo vreemd dat we daarmee aan de haal gaan, dat we erdoor overdonderd worden of dat we er zelfs een particuliere identiteit aan ontleen: zó sterk is die geest, ik kan er heel wat (waan)werkelijkheden op nahouden.

Maar naarmate ik de werking van die geest leer kennen - de onpersoonlijke, wetmatige en pure, niet-geconditioneerde werking ervan - voelt de zo dwangmatig door mij gehanteerde "tweede werkelijkheid" van een ik-idee als hopeloos overbodig en actief ongewenst zelfs.

De echte, direct beleefde werkelijkheid is veel wonderlijker, betrouwbaarder en bruikbaar dan alles wat door mij, als agentje daarvan, aan ideeën, commentaar en maatregelen kan worden opgehoest. Nu ik dit zo navoel en verhelder, beseef ik dat mijn egoïsme uit een veelheid van krachten is voortgekomen, als een geleidelijk cumulerende droom. Maar tegelijkertijd kan ik ook begrijpen hoe deze geconstrueerde ik-geest een afgeleide versie is van de directe en volle waarheidswerking, en dat alle tijdelijke moeite of vervorming vanwege ongeluk, eenzaamheid of sterfelijkheid bedoeld zijn als leermateriaal.

Onvervuldheid, het ongelukkig-zijn met onszelf en onze omgeving, wordt ons duidelijk dankzij de kracht van innerlijkheid. Die kracht laat ons ons lijden beseffen, maar hij laat ons ook beseffen hoe alle moeite kan worden begrepen, aanvaard en opgelost uiteindelijk. Als ik dit kan realiseren dankzij deze wekkende kernkracht, dankzij de innerlijke kwaliteit van mijn bewustzijn, dan heeft alle wijswording zijn doel gediend. En omgekeerd: die wijswording zal natuurlijk nooit plaatsvinden, wanneer ik me daar niet actief mee verbind.

Zou ik aan een wijs mens vragen: "Waarom heb ik wijsheid nodig?" dan heb ik kans het volgende antwoord te krijgen: "Omdat jij dit kostbare leven, dat zo onbewust door jou wordt besteed, blind en dwaas verloren laat gaan."

Blind maken we een klein en behoeftig verhaal van ons leven, zolang het ons ontbreekt aan bedoeling en context. En dwaas compenseren we alle innerlijke conflicten en vervreemding door dagelijks te investeren in uiterlijk houvast of vermaak - waarmee we inderdaad tonen hoe weinig waarde we in feite hechten aan dit bestaan.

Deze twee kanten van egoïsme (blindheid en onzinnigheid) zijn de oorzaak van onze onwaardige drukte en invulling; we dragen daarmee slechts bij aan een leefomgeving die krom trekt van conflict, behoeftigheid en belangenspel.

Er heerst een flinke portie ongezonde spanning in ons bestaan, en dat zorgt voor een continue existentiële spagaat: temidden van alle egoïsme hunkeren we naar wijsheid en liefde; in ons hart verlangen we naar rust en kracht, maar praktisch kiezen we voor opportunisme en oneigenlijkheid; onze onmacht wekt irritatie en hebzucht, terwijl we juist dromen van geluk.

Het wijsheidsnetwerk Dharmium biedt toegang tot een open en informeel onderzoekscircuit. Wij faciliteren ambulante, kleinschalige podia - wiskringen - om te onderzoeken hoe:

1. onwijsheid problemen in stand houdt (het oorzaak-aspect),
2. wijsheid ons in staat stelt de gewenste kwaliteit te realiseren (het oplossingsaspect).

De decennia-lange praktijk leert ons dat mensen beschikken over het concrete potentieel om zich bewust te worden van de dingen die hen hinderen en zicht te krijgen op datgene wat hen doet groeien. We steken daarbij in op duurzame kwaliteit van leven, en we stimuleren zelfstandige en actieve betrokkenheid.

Vertaald naar concrete deelname betekent dit: je vindt het heel uitnodigend om je bestaande potentieel aan wijsheid in de dagelijkse praktijk te gaan gebruiken, en je vindt het niet erg om jezelf kritisch te onderzoeken - wetend dat jijzelf de oplossing bent.

3 gradaties van wijsheid:

- *werelds (functioneel)*
- *existentieel (organisch)*
- *oorspronkelijk (transcendent)*

---

¹ Citaat van Boeddha (Byrom, Thomas: De Dhammapada; de woorden van Boeddha. Heemstede 1994, p. 49)

² Het boeddhisme kent een zestal bestaansvormen (de zes *gati*) waarin wij conform onze karmische rijpheid kunnen verkeren: van onvoorstelbaar barbaars via bewust menselijk tot subliem goddelijk. Hoezo is een dierlijke bestaansvorm natuurlijker dan een goddelijke bestaansvorm? Is domheid natuurlijker dan wijsheid, slaafsheid natuurlijker dan vrijheid, lichaam natuurlijker dan geest?

Het is onze zintuiglijke fixatie, dus onze eenzijdige identificatie met het lichaam en zijn functies, die ons doet veronderstellen dat we nogal dierlijk en daarom egoïstisch in elkaar zouden zitten. Dit achterhaald, 19e-eeuws, beperkend mensbeeld ligt aan de basis van onze actuele beschavingsnood. Daarom is het hoog tijd dat we de totaliteit van alle menselijke functies én de universaliteit ervan serieus nemen: uiterlijk én innerlijk, lichaam én geest, leven én sterven - de waardige totaliteit van alle levende wezens.

³ Een bekende uitspraak van Morihei Ueshiba, de grondlegger van aikido.